



Södertälje
kommun

Kommunstyrelsens kontor | 2022-10-14

Funktionshinderspolitisk strategi

Södertälje kommun 2023-2027

Funktionshinderspolitisk strategi, DNR: KS 22/209

Fastställd av: Kommunfullmäktige 2023-02-06

Giltighetstid: 2023–2027

Ansvar för uppföljning och revidering: Kommunala funktionshinderrådet

Dokumentansvar: Kommunstyrelsens kontor

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	5
1.3 Mål.....	6
1.4 Användning	6
1.5 Genomförande och uppföljning.....	6
1.5.1 Samverkan	7
1.6 Framtagande.....	8
2. Inriktning	8
2.1 Funktionshindersperspektivet	8
2.1.1 Principen om universell utformning.....	8
2.1.2 Befintliga brister i tillgängligheten	9
2.1.3 Individuella stöd och lösningar för individens självständighet.....	9
2.1.4 Förebygga och motverka diskriminering	10
3. Målområden	10
3.1 Utbildning	11
3.2 Demokrati och inflytande.....	11
3.3 Information och kommunikation	11
3.4 Fysisk miljö och bostad	11
3.5 Arbete och sysselsättning	11
3.6 Kultur, idrott, fritid och hälsa	12
3.7 Upphandling.....	12
Referenser	13
Bilaga 1. Begrepp och definitioner	15
Bilaga 2. Styrdokument	18

Sammanfattning

Södertälje kommuns funktionshinderspolitiska arbete utgår från kommunfullmäktiges Mål och budget, nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken samt FN:s ambitioner.

FN har som en del av de mänskliga rättigheterna utarbetat konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sverige ratificerade konventionen och dess fakultativa protokoll¹ år 2008. Konventionen är juridiskt bindande sedan 2009 och berör alla samhällsområden och delar i en människas liv. Syftet med konventionen är att *"främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde"*.² Barnrättsperspektivet³ synliggörs och konkretiseras i barnkonventionen som sedan 2020 är svensk lag och slår fast att barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt att få delta i samhället på lika villkor som andra. Det innefattar stöd och anpassningar som möjliggör för barn med funktionsnedsättning att aktivt delta i samhällslivet.⁴ FN:s Agenda 2030 är ett viktigt ramverk för funktionshinderspolitiken då mål och delmål lyfter fram vikten av funktionsrättsperspektiv, exempelvis när det gäller rätten till utbildning, sysselsättning, jämlikhet och hållbara städer och samhällen.⁵

Det övergripande målet för Södertälje kommuns funktionshinderspolitiska arbete utgår från det nationella målet för funktionshinderspolitiken, vilket är att, *"med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas"*.⁶ För att nå målet ska kommunen arbeta med ett funktionshindersperspektiv utifrån den nationella inriktningen för genomförandet av funktionshinderspolitiken. Funktionshindersperspektivet innebär:

- att tillämpa principen om universell utformning och göra rätt från början,
- att identifiera och åtgärda befintliga brister i tillgängligheten,
- att tillhandahålla individuella stöd och lösningar för individens självständighet, samt
- att förebygga och motverka diskriminering.

Denna inriktning för det funktionshinderspolitiska arbetet ska tillämpas aktivt i Södertälje kommuns verksamheter. Nämnder och styrelser har ett gemensamt ansvar för att förverkliga denna funktionshinderspolitiska strategis mål och på detta sätt bidra till att Södertälje blir ett mer tillgängligt och jämlikt samhälle för alla människor.

¹ Det fakultativa protokollet hör till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och ger människor möjlighet att lämna klagomål till en övervakningskommitté inom FN om de anser att deras rättigheter kränkts.

² Regeringen (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionshinder-a4-webboptimerad.pdf> [Hämtad 2021-05-24]

³ Ett barnrättsperspektiv innebär att man arbetar rättighetsbaserat och säkerställer barns rättigheter i åtgärder och beslut som rör barn. Beslut och arbetsmetoder ska vara förankrade i barnkonventionens bestämmelser.

⁴ Regeringen (2018). *Konventionen om barnets rättigheter*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf> [Hämtad 2021-05-25]

⁵ Regeringen. *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

⁶ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Funktionsnedsättning definieras som en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.⁷ Funktionshinder är den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.⁸ En person kan inte ha ett funktionshinder, utan det är något som uppstår i samspel mellan en person och olika typer av hinder i omgivningen.

I olika undersökningar uppger 10–30 procent av befolkningen att de har en funktionsnedsättning, i många fall är funktionsnedsättningen osynlig.⁹ Det funktionshinderspolitiska arbetet berör därför en stor andel av kommunens invånare och besökare, inkluderat anhöriga till personer med funktionsnedsättning. Södertälje kommun har arbetat med funktionshindersfrågor under en lång tid och det första funktionshinderspolitiska styrdokumentet togs fram 1991. Samtliga versioner av funktionshinderspolitiska styrdokument har lyft fram kommunens mål för det funktionshinderspolitiska arbetet med syftet att öka medvetenheten hos tjänstepersoner, förtroendevalda och medborgare. Trots att arbetet med funktionshindersfrågorna gått framåt går den generella utvecklingen i samhället långsamt.

Statistiska centralbyråns undersökning av levnadsförhållanden (ULF/SILC) visar att personer med funktionsnedsättning genomgående har sämre levnadsvillkor än övriga i befolkningen. Utsattheten varierar inom olika områden och skiljer sig åt mellan olika personer med funktionsnedsättning. Generellt visar resultatet att personer med funktionsnedsättning i större utsträckning är arbetslösa, saknar kontantmarginal för oförutsedda utgifter och har ekonomiska problem jämfört med övriga i befolkningen. Överlag är även utbildningsnivån lägre och andelen unga personer med funktionsnedsättning som varken studerar eller arbetar är högre än i befolkningen totalt. Vidare synliggör undersökningen att personer med funktionsnedsättning generellt skattar sin hälsa som sämre samt idrottar, besöker naturområden och går på kulturrevenemang mer sällan än övriga i befolkningen.¹⁰ Skillnaderna i levnadsvillkor medför även en ökad risk för personer med funktionsnedsättning att utsättas för våld och brott.¹¹

1.2 Syfte

Södertälje kommuns funktionshinderspolitiska strategi är kommunkoncernens övergripande vägledande styrdokument för arbetet med funktionshindersfrågor. Dokumentet kompletterar Mål och budget med syfte att skapa en tydlig inriktning för kommunkoncernens funktionshinderspolitiska arbete samt styra mot att det funktionshinderspolitiska arbetet integreras i den ordinarie verksamheten. Dokumentet har utarbetats med avsikt att skapa en struktur för uppfyllandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning på lokal nivå. Dokumentet ska även bidra

⁷ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>

⁸ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>

⁹ Myndigheten för delaktighet (2021). Statistik om personer med funktionsnedsättning. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/resultat-och-uppfoljning/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/>

¹⁰ SCB (2020). Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC). Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/tabell-och-diagram/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/tabeller-20182019/> [Hämtad 2021-08-27]

¹¹ Myndigheten för delaktighet (2017). *Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*. Tillgänglig:

<https://www.mfd.se/contentassets/bf6a1232cfac4da2ab2fc19ea7477adf/2017-29-mans-vald-mot-kvinnor-med-funktionsnedsattning.pdf> [Hämtad 2022-01-03]

till förverkligandet av FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling samt FN:s konvention om barnets rättigheter.

1.3 Mål

Det övergripande målet för Södertälje kommuns funktionshinderspolitiska arbete utgår från det nationella målet för funktionshinderspolitiken, vilket är att, ”med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas”.¹²

1.4 Användning

Strategin vänder sig i första hand till tjänstepersoner och förtroendevalda inom kommunkoncernen. Dokumentet har utarbetats med avsikt att öka kunskaper om hur kommunens verksamheter ska arbeta för att förverkliga det nationella målet för funktionshinderspolitiken, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning på lokal nivå, FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling samt FN:s konvention om barnets rättigheter.

Kommunkoncernen omfattar den kommunala organisationen inkluderat politiker och tjänstepersoner, det kommunala bolaget Telge AB och dess hel- och delägda bolag.

1.5 Genomförande och uppföljning

Samtliga nämnder och styrelser ansvarar för att planera, genomföra och följa upp det funktionshinderspolitiska arbetet inom sina respektive verksamhetsområden. Varje år ska nämnder och styrelser konkretisera arbetet med strategins målområden genom att bryta ner målområden till konkreta åtgärder i verksamhetsplanen, affärsplanen eller dylikt lämpligt dokument.¹³ Handlingsplanen för funktionshindersfrågor föreslår aktiviteter för att vägleda arbetet.

I arbetet med funktionshindersfrågorna ska följande perspektiv beaktas:

- Funktionshindersperspektivet¹⁴
- Barnrättsperspektivet¹⁵
- Intersektionalitet¹⁶
- Jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet¹⁷

¹² Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

¹³ Alla nämnder och styrelser arbetar inte likadant. Det finns därför utrymme för att välja lämpligt dokument.

¹⁴ Funktionshindersperspektivet innebär att tillämpa principen om universell utformning och göra rätt från början, att identifiera och åtgärda befintliga brister i tillgängligheten, att tillhandahålla individuella stöd och lösningar för individens självständighet, samt att förebygga och motverka diskriminering.

¹⁵ Ett barnrättsperspektiv innebär att man arbetar rättighetsbaserat och säkerställer barns rättigheter i åtgärder och beslut som rör barn. Beslut och arbetsmetoder ska vara förankrade i barnkonventionens bestämmelser.

¹⁶ Intersektionalitet är ett analytiskt perspektiv som vill belysa hur relationer av överordning och underordning skapas och upprätthålls i samspel mellan bland annat ras/etnicitet, kön/genus, funktionsnedsättning, klass, ålder, sexualitet och religion. Perspektivet synliggör att ingen grupp är enhetlig och att en människas möjligheter i livet påverkas av flera faktorer.

¹⁷ Jämlikhetsperspektivet handlar om att alla människor ska ha lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden i livet. Jämställdhetsperspektivet handlar om förhållandet mellan kvinnor och män och jämlikhet mellan könen. Det innebär att beakta att alla kvinnor, män, flickor och pojkar har samma makt att forma och leva jämställda liv.

En sammanfattning av arbetet som genomförts ska årligen redovisas i verksamhetsberättelsen eller dylikt dokument för uppföljning. Sammanfattningen ska beskriva arbetet med åtgärderna kopplade till målområdena och den generella utvecklingen av arbetet med funktionshindersfrågorna samt de samråd som nämnder och styrelser har haft med kommunala funktionshinderrådet och dess arbetsgrupper.

Nämndernas och styrelsernas uppföljningar ska årligen redovisas för kommunstyrelsen samt skickas till kommunala funktionshinderrådet som förmedlar resultatet vidare till funktionshinderorganisationerna.

1.5.1 Samverkan

Samverkan mellan kommunen och funktionshinderorganisationer som företräder personer med funktionsnedsättning är lagstadgad. I enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 4, ska kommunen ”nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, däribland barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem”.¹⁸ Vidare anges i lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, hälso- och sjukvårdslag (2017:30) och socialtjänstlag (2001:453) att kommunen ska samverka med funktionshinderorganisationerna.

Södertälje kommun samverkar främst med funktionshinderorganisationerna genom kommunala funktionshinderrådet¹⁹. Det är ett samråds- och referensorgan knutet till kommunstyrelsen där ledamöterna är utsedda av kommunfullmäktige och Funktionsrätt Södertälje-Nykvarn. Samtliga styrelser och nämnder har en skyldighet att lämna övergripande frågor för yttrande till funktionshinderrådet innan beslut fattas som kan bedömas påverka personer med funktionsnedsättning. Att efterfråga delaktighet från funktionshinderorganisationer och personer med funktionsnedsättning är viktigt för att säkerställa att funktionshindersperspektivet alltid beaktas.

För att stärka funktionshinderrådets samverkan med kontor, bolag, nämnder och styrelser utses kontaktpersoner. Samtliga kontor och bolag utser själva en eller flera kontaktpersoner. Nämnder och styrelser utser inom sig två kontaktpersoner, en från majoriteten och en från oppositionen. Alla kontaktpersoner ansvarar för att bevaka frågor som kan bedömas påverka personer med funktionsnedsättning samt att funktionshinderrådet har fått möjlighet att vara delaktiga i ärenden av sådan karaktär. Vidare ska kontaktpersonerna följa funktionshinderrådets arbete och delta i funktionshinderrådets konferenser. För kontorens kontaktpersoner är uppdraget en del av tjänsten och tid ska avsättas för att fullgöra uppgifterna. Funktionshinderrådets samordnare ansvarar för att introducera kontaktpersonerna till sina uppdrag.

Samverkan med privata aktörer bör stärkas och utvecklas då det bidrar till att Södertälje blir mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Genom att kommunens invånare får bättre tillgång och tillträde till varor, produkter, tjänster och miljöer kan diskriminering motverkas och delaktighet och inflytande öka.

¹⁸ Regeringen (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionshinder-a4-webboptimerad.pdf> [Hämtad 2021-05-24]

¹⁹ Kommunala funktionshinderrådet benämndes tidigare som kommunala handikapprådet i Södertälje kommun.

1.6 Framtagande

Kommunstyrelsens kontor är dokumentansvariga för strategin och kommunala funktionshinderrådet har i uppdrag att aktualitetspröva eller revidera strategin 2027. Den kan vid behov revideras innan giltighetstiden har gått ut.

2. Inriktning

För att förverkliga det övergripande målet ska samtliga verksamheter inom kommunkoncernen arbeta med ett funktionshindersperspektiv utifrån den nationella inriktningen för genomförandet av funktionshinderspolitiken.

2.1 Funktionshindersperspektivet

Att arbeta med ett funktionshindersperspektiv innebär att tillämpa den nationella inriktningen för genomförandet av funktionshinderspolitiken. Det handlar om:

- att tillämpa principen om universell utformning och göra rätt från början,
- att identifiera och åtgärda befintliga brister i tillgängligheten,
- att tillhandahålla individuella stöd och lösningar för individens självständighet, samt
- att förebygga och motverka diskriminering.

Dessa fyra delar är ömsesidigt beroende av varandra.²⁰ I Södertälje kommuns arbete innebär tillämpningen av funktionshindersperspektivet kortfattat att med utgångspunkt i kommuninvånarnas olikheter, olika förutsättningar, behov och önskemål söka lösningar som bidrar till ett mer tillgängligt och inkluderande samhälle utan diskriminering. I det ingår både att prioritera universella lösningar som fungerar för alla och att tillgodose behov av individuella stöd och lösningar. Det innebär också ett systematiskt arbete med att identifiera och åtgärda hinder för delaktighet och inflytande samt säkerställa att inga nya hinder tillkommer. Nedan redogörs för respektive del av funktionshindersperspektivet mer ingående och kompletterande information finns att tillgå i bilagorna.

2.1.1 Principen om universell utformning

Universell utformning innebär att samhället utformas med hänsyn till alla de olikheter människor besitter. Genom att utgå från principen om universell och göra rätt från början kan kommunen planera och utforma ett tillgängligt samhälle för alla samt undvika kostsamma åtgärder och anpassningar i efterhand. Principen om universell utformning innebär inte några tvingande regler utan ska betraktas som en vägledande princip i arbetet.²¹

Principen är applicerbar på fysiska platser, föremål och tjänster. Det innefattar exempelvis information, kommunikation, bemötande och policyer. En metod för att säkerställa att det blir rätt från början är att ställa krav på tillgänglighet i upphandlingar. Det bidrar till att fler lokaler, produkter, tjänster och miljöer blir tillgängliga och användbara. För kommunens del är det även centralt att utveckla det systematiska arbetet med att förbättra tillgängligheten i lokaler, verksamheter och information. Arbetet och målsättningar för tillgänglighet i kommunens lokaler

²⁰ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

²¹ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

kan exempelvis beskrivas i dokument om lokalförsörjning. Den ökade digitaliseringen innebär även att kommunens webbplats, e-tjänster och mobilapplikationer ska utvecklas utifrån principen om universell utformning för att alla kommunens invånare ska kunna ta del av information och kommunicera med kommunens verksamheter. Det gäller även interna arbets- och kommunikationsplattformar.²²

2.1.2 Befintliga brister i tillgängligheten

Bristande tillgänglighet är när en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att en verksamhet inte genomför skäliga tillgänglighetsåtgärder för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning.²³ Det är viktigt att komma tillrätta med brister i tillgängligheten för att de försvårar för personer med funktionsnedsättning att vara fullt delaktiga i samhällslivet. För att åstadkomma förändring krävs ett systematiskt och uthålligt arbete med att analysera tillgängligheten i verksamheter, miljöer, tjänster, produkter och system och åtgärda identifierade brister.²⁴

Det finns många hinder i vår miljö och omgivning som är enkla att avhjälpa. Läs om vad som utgör enkelt avhjälpade hinder i bilaga 1. Enligt Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpade hinder ska hinder avlägsnas om det med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt.²⁵ När reglerna om enkelt avhjälpade hinder infördes angav regeringen att målsättningen var att alla enkelt avhjälpade hinder skulle vara åtgärdade senast vid utgången av 2010. Reglerna för enkelt avhjälpade hinder har följts upp av Boverket och länsstyrelserna vid flera tillfällen och Boverket har gjort bedömningen att det fortfarande finns hinder mot tillgänglighet som inte är avhjälpade.²⁶ Södertälje kommun behöver därför, precis som andra aktörer, fortsätta och förbättra arbetet med att undanröja hinder och andra brister i tillgängligheten. Det handlar bland annat om att säkerställa att entréer är lätta att ta sig till och igenom samt att alla kan utrymma lokaler vid brand eller annan nödsituation. En annan del av arbetet med att åtgärda befintliga brister i tillgängligheten rör kommunens systematiska arbetsmiljöarbete. Kommunen kan identifiera och åtgärda brister i arbetsmiljön för att skapa förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att arbeta på lika villkor.

2.1.3 Individuella stöd och lösningar för individens självständighet

Individuella stöd och lösningar ska betraktas som ett komplement till arbetet med universell utformning som ökar den generella tillgängligheten. Det innebär att individuella stöd och lösningar ska användas för att kompensera brister i samhällets utformning. Det handlar om att möjliggöra för personer med behov av exempelvis färdtjänst, hjälpmedel, personlig assistans, bostadsanpassning, tolkning eller särskilt stöd i skolan att vara fullt delaktiga i samhället. Dessa

²² Myndigheten för delaktighet (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 - del II*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/rapport/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2020-del-ii/> [Hämtad 2021-10-29]

²³ Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Bristande tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.do.se/diskriminering/olika-former-av-diskriminering/bristande-tillganglighet-ar-diskriminering>

²⁴ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

²⁵ Boverket (2020). *Enkelt avhjälpade hinder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/retroaktiva/enkelt/>

²⁶ Regeringens beslut Fi2020/04244. *Uppdrag att utreda ansvaret för att åtgärda enkelt avhjälpade hinder mot tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/4aad69/contentassets/d22692ab3ebe4a49be743818a7f6f2a3/uppdrag-att-utreda-ansvaret-for-att-atgarda-enkelt-avhjalpta-hinder-mot-tillganglighet.pdf> [Hämtad 2022-05-02]

lösningar främjar personer med funktionsnedsättnings oberoende, självbestämmande och självständighet.²⁷

2.1.4 Förebygga och motverka diskriminering

Ordet diskriminering används ofta för att beskriva olika former av orättvis behandling där någon gör åtskillnad mellan olika människor. Det som av många uppfattas som diskriminering är dock inte alltid diskriminering i lagens mening. Enligt diskrimineringslag (2008:567) innebär diskriminering:

- Att en person blivit missgynnad eller kränkt
- Att det finns ett samband med en diskrimineringsgrund (sexuella trakasserier kräver inte detta samband)
- Att det handlar om en av de former av diskriminering som beskrivs i lagen
- Att det skett inom ett av de samhällsområden där lagen gäller²⁸

Principen om icke-diskriminering är central i svensk lagstiftning och FN:s konventioner om mänskliga rättigheter. Principen handlar både om att arbeta förebyggande och aktivt motverka diskriminering. Det innebär att förhindra negativa attityder, kränkande behandling och fördomar.

Diskrimineringslagen förbjuder sex former av diskriminering på sju olika diskrimineringsgrunder. De olika formerna är direkt diskriminering, indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, trakasserier och sexuella trakasserier samt instruktioner att diskriminera.²⁹ Funktionsnedsättning är en av de sju diskrimineringsgrunderna som omfattas av diskrimineringslagen och kan i praktiken innebära att personer med funktionsnedsättning möts av diskriminerande rutiner och regelverk, eller människors stereotypa föreställningar, normer och okunskap. Det kan till exempel handla om att normer om förväntad funktionsförmåga leder till att personer med funktionsnedsättning inte bedöms utifrån individuella förutsättningar och behov.³⁰ Diskriminering med funktionsnedsättning som grund är vanligast inom områdena socialtjänst, hälso- och sjukvård, utbildning, bostad samt varor och tjänster.³¹ Läs vidare om diskriminering i bilaga 1.

Att involvera personer med funktionsnedsättning i beslut genom att föra dialog och inhämta kunskap och synpunkter kan motverka och förebygga diskriminering i kommunen. I kommunens funktionshinderråd finns representanter för olika funktionshinderorganisationer som kan bidra med kunskap om diskriminerande hinder för delaktighet och vad som kan göras för att åtgärda dem.

3. Målområden

Utifrån Södertälje kommuns styrdokument Mål och budget och det övergripande målet för denna strategi har sju målområden prioriterats i kommunkoncernens funktionshinderspolitiska arbete.

²⁷ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

²⁸ Diskrimineringsombudsmannen (2022). *Vad är diskriminering?* Tillgänglig: <https://www.do.se/diskriminering/vad-ar-diskriminering>

²⁹ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

³⁰ Diskrimineringsombudsmannen (2020). *Funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund*. Tillgänglig: <https://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/funktionsnedsattning-som-diskrimineringsgrund/> [Hämtad 2021-08-27]

³¹ Myndigheten för delaktighet (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 - del II*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/rapport/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2020-del-ii/> [Hämtad 2021-10-29]

Arbetet inom dessa områden behandlar olika rättigheter och har stor påverkan på vilka möjligheter personer med funktionsnedsättning i Södertälje har att vara fullt delaktiga i samhället.

Inriktningen funktionshindersperspektivet är ramen för arbetet med målområdena. Förslag på aktiviteter kopplade till målområdena finns i tillhörande handlingsplan för funktionshinderfrågor.

3.1 Utbildning

I Södertälje kommun ska alla ha jämlika möjligheter till utbildning. Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i utbildning och få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen, utifrån individuella förutsättningar och behov. Det kräver samverkan och fysisk, social och pedagogisk tillgänglighet. Barn och unga med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 1, 2, 3 och 4.

3.2 Demokrati och inflytande

I Södertälje kommun ska alla invånare kunna påverka och vara delaktiga i det politiska och offentliga livet på jämlika villkor. Personer med funktionsnedsättning ska ha reella förutsättningar att rösta, inneha politiska uppdrag, utöva sin yttrande- och åsiktsfrihet, delta i föreningsliv samt delta i demokratiska processer. Barn och unga med funktionsnedsättning ska kunna uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem och kommunen ska tillhandahålla individuella stöd och lösningar för att möjliggöra det.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 2, 3 och 4.

3.3 Information och kommunikation

I Södertälje kommun ska alla människor kunna ta del av information och kommunicera på jämlika villkor, utifrån individuella behov och förutsättningar. Barn och unga med funktionsnedsättning ska alltid ha möjlighet att bilda och uttrycka sina åsikter utifrån självvalda kommunikationssätt i frågor som berör dem. Information ska ges i tillgängligt elektroniskt- eller pappersformat och vid behov underlättas genom teckenspråk, punktskrift och alternativ och kompletterande kommunikation (AKK).

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 2, 3 och 4.

3.4 Fysisk miljö och bostad

I Södertälje kommun ska alla invånare och besökare kunna vistas i, förflytta sig inom och använda inomhus- och utomhusmiljöer på jämlika villkor. Fysiska miljöer ska vara tillgängliga och inkluderande. Personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett självständigt liv i en fungerande och tillgänglig bostad. Det innefattar rätten till att ha inflytande över bostadsform med eller utan stöd.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 3, 4 och 5.

3.5 Arbete och sysselsättning

Södertälje kommun ska ta till vara på alla människors arbetsförmåga, i arbetslivet eller i annan meningsfull sysselsättning. Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att delta på arbetsmarknaden på lika villkor som andra.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 2, 3, 4, 5 och 8.

3.6 Kultur, idrott, fritid och hälsa

I Södertälje kommun ska alla kunna åtnjuta bästa möjliga hälsa utifrån likvärdiga villkor och förutsättningar. Personer med funktionsnedsättning ska kunna välja innehållet i och utforma sin fritid på lika villkor som andra. Kultur, idrott och fritid ska vara tillgänglig och alla ska kunna delta på jämlika villkor som utövare, åhörare och åskådare.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 2, 3, 4 och 5.

3.7 Upphandling

Samtliga verksamheter inom kommunkoncernen ska i så hög grad som möjligt formulera tillgänglighetskrav vid upphandling. Genom förbättrad upphandling ska alla Södertäljes invånare få ökad tillgång till offentliga tjänster, offentliga byggnader, offentlig information samt tjänster inom informations- och kommunikationsteknik.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 7.

Referenser

- ² Regeringen (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionshinder-a4-webboptimerad.pdf> [Hämtad 2021-05-24]
- ⁴ Regeringen (2018). *Konventionen om barnets rättigheter*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf> [Hämtad 2021-05-25]
- ⁵ Regeringen. *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>
- ⁶ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ⁷ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>
- ⁸ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>
- ⁹ Myndigheten för delaktighet (2021). *Statistik om personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/resultat-och-uppfoljning/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/>
- ¹⁰ SCB (2020). *Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC)*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/tabell-och-diagram/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/tabeller-20182019/> [Hämtad 2021-08-27]
- ¹¹ Myndigheten för delaktighet (2017). *Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/contentassets/bf6a1232cfac4da2ab2fc19ea7477adf/2017-29-mans-vald-mot-kvinnor-med-funktionsnedsattning.pdf> [Hämtad 2022-01-03]
- ¹² Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ¹⁸ Regeringen (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionshinder-a4-webboptimerad.pdf> [Hämtad 2021-05-24]
- ²⁰ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ²¹ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ²² Myndigheten för delaktighet (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 - del II*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/rapport/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2020-del-ii/> [Hämtad 2021-10-29]
- ²³ Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Bristande tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.do.se/diskriminering/olika-former-av-diskriminering/bristande-tillganglighet-ar-diskriminering>
- ²⁴ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ²⁵ Boverket (2020). *Enkelt avhjälpna hinder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/retroaktiva/enkelt/>
- ²⁶ Regeringens beslut Fi2020/04244. *Uppdrag att utreda ansvaret för att åtgärda enkelt avhjälpna hinder mot tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/4aad69/contentassets/d22692ab3ebe4a49be743818a7f6f2a3/uppdrag-att-utreda-ansvaret-for-att-atgarda-enkelt-avhjalpta-hinder-mot-tillganglighet.pdf> [Hämtad 2022-05-02]
- ²⁷ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

- ²⁸ Diskrimineringsombudsmannen (2022). *Vad är diskriminering?* Tillgänglig: <https://www.do.se/diskriminering/vad-ar-diskriminering>
- ²⁹ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567
- ³⁰ Diskrimineringsombudsmannen (2020). Funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund. Tillgänglig: <https://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/funktionsnedsattning-som-diskrimineringsgrund/> [Hämtad 2021-08-27]
- ³¹ Myndigheten för delaktighet (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 - del II*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/rapport/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2020-del-ii/> [Hämtad 2021-10-29]
- ³² Kunskapsguiden (2017). *Alternativ och kompletterande kommunikation*. Tillgänglig: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/>
- ³³ Myndigheten för delaktighet (2020). *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>
- ³⁴ Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Vad är diskriminering?* Tillgänglig: <https://www.do.se/om-diskriminering/vad-ar-diskriminering/>
- ³⁵ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567
- ³⁶ Boverket (2020). *Enkelt avhjälpna hinder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/retroaktiva/enkelt/>
- ³⁷ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>
- ³⁸ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>
- ³⁹ Funktionsrätt Sverige (2017). *Begreppet funktionsrätt*. Tillgänglig: <https://funktionsratt.se/om-funktionsratt-sverige/begreppet-funktionsratt/>
- ⁴⁰ Myndigheten för delaktighet (2020). *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>
- ⁴¹ Regeringen (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionshinder-a4-webboptimerad.pdf> [Hämtad 2021-05-24]
- ⁴² Myndigheten för delaktighet (2021). *Principen om universell utformning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/verktyg/lar-om-politikens-mal-och-inriktning/politikens-fyra-arbetsatt/principen-om-universell-utformning/>
- ⁴³ Regeringen. *Mål för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/>
- ⁴⁴ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ⁴⁵ Myndigheten för delaktighet (2020). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/kunskap/manskliga-rattigheter/fn-konventionen/>
- ⁴⁷ Regeringen. *Konventionen om barnets rättigheter*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf> [Hämtad 2021-09-27]
- ⁴⁸ Regeringen. *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>
- ⁴⁹ Upphandlingsmyndigheten. *Upphandla varor och tjänster som är tillgängliga för alla*. Tillgänglig: <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/socialt-hallbar-upphandling/upphandla-varor-och-tjanster-som-ar-tillgangliga-for-alla/>

Bilaga 1. Begrepp och definitioner

Nedan följer beskrivningar av centrala begrepp och definitioner som är viktiga för förståelsen av denna funktionshinderspolitiska strategi.

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK)

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) är ett samlingsnamn för olika kommunikationssätt som ersätter eller kompletterar talat språk. Det är stöd för personer som har svårt att uttrycka sig och förstå tal. Vanliga former av AKK är tecken som stöd, bilder, symboler, konkreta föremål, talande hjälpmedel och datorer. Personer med behov av kommunikationsstöd kan behöva olika alternativ beroende på situation och mottagare. Manuell och kroppsnära kommunikation innebär kommunikation utan hjälpmedel. För att kommunicera tolkas naturliga reaktioner och kroppsrörelser som ljud, mimik och gester. Vidare används tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK). TAKK innebär att man tecknar de viktigaste orden i meningarna för att ersätta tal. För andra former av kommunikation som kräver hjälpmedel används bilder, föremål, symboler eller teknik.³²

Delaktighet

Begreppet delaktighet används brett i detta dokument för att beskriva möjligheten för personer med funktionsnedsättning att aktivt kunna medverka i och vara en del av samhället på lika villkor som alla andra.³³ Här avses till exempel demokratisk delaktighet, inflytande i planering, delaktighet i beslut och genomförande av individuellt riktade stöd och lösningar. Ytterligare en aspekt av delaktighet rör möjligheten att kunna delta i en aktivitet eller ett sammanhang.

Generellt förutsätter delaktighet att tjänster, produkter och miljöer är tillgängliga och fria från diskriminering.

Diskriminering

Diskriminering innebär att en person blir orättvist behandlad på grund av att åtskillnad görs mellan olika människor. Det kan exempelvis handla om att en person blir utsatt för trakasserier eller blir orättvist behandlad på jobbet, i skolan, i kollektivtrafiken eller i en affär.³⁴

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering utifrån funktionsnedsättning inom de flesta samhällsområden, exempelvis arbetsliv, utbildning, hälso- och sjukvård, varor, tjänster och bostäder.³⁵

Bristande tillgänglighet är en form av diskriminering och verksamhetsansvariga är skyldiga att genomföra skäligen tillgänglighetsåtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan ta del av en verksamhet. Utgångspunkten för vad som räknas som en skälig åtgärd är tillgänglighetskrav i de lagar och regler som berör verksamheten. Dessa regler återfinns till exempel i arbetsmiljölag (1977:1160), skollag (2010:800) och plan- och bygglag (2010:900).

³² Kunskapsguiden (2017). *Alternativ och kompletterande kommunikation*. Tillgänglig: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/>

³³ Myndigheten för delaktighet (2020). *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>

³⁴ Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Vad är diskriminering?* Tillgänglig: <https://www.do.se/om-diskriminering/vad-ar-diskriminering/>

³⁵ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

Enkelt avhjälpna hinder

Enkelt avhjälpna hinder mot tillgänglighet och användbarhet i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser ska avhjälpas. Boverket har definierat vad som omfattar enkelt avhjälpna hinder och vilka hinder som ska åtgärdas. Kravet gäller om det med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpna hindren. Praktiska svårigheter handlar om det som fysiskt behöver göras för att avhjälpna hindret, medan ekonomiska svårigheter handlar om kostnaderna för avhjälpandet och förmågan att bära kostnaderna.

Exempel på enkelt avhjälpna hinder är:

- Mindre nivåskillnader eller trappsteg
- Höga trösklar
- Avsaknad av ledstänger
- Tunga dörrar
- Dörröppnare eller andra manöverdon som är olämpligt placerade eller utformade
- Dålig belysning
- Dålig ljudmiljö
- Bristande kontrastmarkering och bristande varningsmarkering
- Bristande utformning av orienterande skyltning
- Brist på teleslinga eller någon annan teknisk lösning i receptioner
- Bristfällig skyltning
- Bristar i utformning och placering av fast inredning³⁶

Funktionshinder

Funktionshinder är en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.³⁷ En person kan inte ha ett funktionshinder, utan det är något som uppstår i samspel mellan en person och olika typer av hinder i omgivningen.

Funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.³⁸

Funktionsrätt

Funktionsrätt kompletterar begreppen funktionshinder och funktionsnedsättning. Funktionsrätt är en övergripande term som kopplar de rättigheter personer med funktionsnedsättning har till mänskliga rättigheter i stort och ett universellt utformat samhälle.³⁹

Tillgänglighet

Begreppet tillgänglighet används brett för att beskriva möjligheten för personer med funktionsnedsättning att kunna delta i samhället på lika villkor som övriga i befolkningen.⁴⁰ Nedan beskrivs olika aspekter av tillgänglighet. Observera att beskrivningarna inte är uttömmande.

³⁶ Boverket (2020). *Enkelt avhjälpna hinder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/retroaktiva/enkelt/>

³⁷ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>

³⁸ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>

³⁹ Funktionsrätt Sverige (2017). *Begreppet funktionsrätt*. Tillgänglig: <https://funktionsratt.se/om-funktionsratt-sverige/begreppet-funktionsratt/>

⁴⁰ Myndigheten för delaktighet (2020). *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>

Fysisk tillgänglighet handlar om att alla ska kunna vistas i lokaler, ta sig till och från ett arbete samt vara delaktiga i kultur- och fritidsaktiviteter. Det innebär att alla ska ha möjlighet att nyttja allmänna inomhus- och utomhusmiljöer, innefattande affärer, biografier, restauranger, rekreationsanläggningar och andra lokaler dit allmänheten har tillträde. För att lokaler ska vara fysiskt tillgängliga krävs att allergiframkallande ämnen undviks vid byggnationer, reparationer och städning.

Informativ tillgänglighet innebär att alla människor ska ha möjlighet att ta del av och förstå olika slags information. Det krävs att tryckt och digital information är tydlig och vid behov går att ta del av i valbara alternativa former, till exempel i punktskrift, i ljudform och på lättläst.

Kommunikativ tillgänglighet innebär att alla ska ha möjlighet att kommunicera på ett sätt som är begripligt. För att alla ska kunna kommunicera utifrån sina förutsättningar krävs en kommunikativ miljö där människors olika behov tillgodoses. För personer som har svårigheter med verbal kommunikation kan lösningen vara att använda sig av alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). Det kan även behövas hjälpmedel som tolkar, teleslingor, god akustik och belysning.

Psykosocial tillgänglighet innebär att alla ska behandlas och bli bemötta på jämlika villkor. Begreppet är starkt kopplat till värderingar, bemötande, mångfald och mänskliga rättigheter i stort.

Universell utformning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Artikel 2, definierar universell utformning enligt följande: ”Sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning. Universellt utformade ska inte utesluta hjälpmedel för enskilda grupper av personer med funktionsnedsättning där så behövs.”⁴¹

Ett aktivt arbete med universell utformning handlar om att utgå från mångfalden i samhället och skapa generella lösningar för exempelvis byggnationer, IT-system och transporter som fungerar för så många som möjligt. Genom att göra rätt redan från början minskar behovet av kostsamma åtgärder och anpassningar i efterhand.⁴²

Att applicera universell utformning vid upphandling innebär att tänka strategiskt, ta hänsyn till alla användares olika förutsättningar och ställa krav på tillgänglighet. Detta i syfte att säkerställa att produkter och tjänster kan användas av så många som möjligt och inte på förhand utesluta vissa användare. Kommunens verksamheter kan med fördel involvera kommunala funktionshinderrådet i ett tidigt upphandlingsskede för att fånga upp kunskap om behov hos personer med funktionsnedsättning. Läs mer om upphandling i slutet av bilaga 2.

⁴¹ Regeringen (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionshinder-a4-webboptimerad.pdf> [Hämtad 2021-05-24]

⁴² Myndigheten för delaktighet (2021). *Principen om universell utformning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/verktyg/lar-om-politikens-mal-och-inriktning/politikens-fyra-arbetsatt/principen-om-universell-utformning/>

Bilaga 2. Styrdokument

Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken

Regeringen fattade beslut om Prop. 2016/17:188 Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken i november 2017. Propositionen är en del i regeringens arbete för ett mer jämlikt och rättvist samhälle och tar sin utgångspunkt i internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.⁴³ Det nationella målet är att, ”med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas”.⁴⁴ För att nå det nationella målet ska genomförandet av funktionshinderspolitiken inriktas mot följande fyra områden:

- Principen om universell utformning
- Identifiera och åtgärda befintliga brister i tillgängligheten
- Individuella stöd och lösningar för individens självständighet
- Förebygga och motverka diskriminering

Propositionen finns att läsa på regeringens hemsida.

Lättläst version

<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/05/framtidens-funktionshinderspolitik-for-delaktighet-i-samhället/>

Fullständig textversion

https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning handlar om att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till sina mänskliga rättigheter inom samtliga samhällsområden och delar av sitt liv.⁴⁵ Enligt regeringens proposition om Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2008/09:28) hade Sveriges arbete med mänskliga rättigheter haft ett begränsat fokus på personer med funktionsnedsättning. För att åstadkomma förändring lämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag att Sverige skulle tillträda FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sverige ratificerade konventionen och dess fakultativa protokoll⁴⁶ år 2008. Konventionen är juridiskt bindande sedan 2009 och berör alla samhällsområden och delar i en människas liv. Den skapar inte några nya rättigheter utan syftar till att undanröja hinder för personer med

⁴³ Regeringen. *Mål för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/>

⁴⁴ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

⁴⁵ Myndigheten för delaktighet (2020). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/kunskap/manskliga-rattigheter/fn-konventionen/>

⁴⁶ Det fakultativa protokollet hör till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och ger människor möjlighet att lämna klagomål till en övervakningskommitté inom FN om de anser att deras rättigheter kränkts.

funktionsnedsättning att åtnjuta sina mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Konventionens allmänna principer är följande:

- Respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val samt enskilda personers oberoende
- Icke-diskriminering
- Fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället
- Respekt för olikheter och acceptering av personer med funktionsnedsättning som en del av den mänskliga mångfalden och mänskligheten
- Lika möjligheter
- Tillgänglighet
- Jämställdhet mellan kvinnor och män
- Respekt för den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och respekt för funktionsnedsatta barns rätt att bevara sin identitet

Konventionen består av totalt 50 artiklar, av vilka 1–4 beskriver grundprinciperna, 5–30 utgör rättighetsartiklar och 31–50 är procedurregler för genomförande, uppföljning och övervakning. Nedan följer rubrikerna för grundprinciperna och rättighetsartiklarna. Procedurreglerna redovisas ej.

Grundprinciper

- **Artikel 1** Syfte
- **Artikel 2** Definitioner
- **Artikel 3** Allmänna principer
- **Artikel 4** Allmänna åtaganden

Rättighetsartiklar

- **Artikel 5** Jämlikhet och icke-diskriminering
- **Artikel 6** Kvinnor med funktionsnedsättning
- **Artikel 7** Barn med funktionsnedsättning
- **Artikel 8** Medvetandegörande om situationen för personer med funktionsnedsättning
- **Artikel 9** Tillgänglighet
- **Artikel 10** Rätten till liv
- **Artikel 11** Risksituationer och nödlägen
- **Artikel 12** Likhet inför lagen
- **Artikel 13** Tillgång till rättssystemet
- **Artikel 14** Frihet och personlig säkerhet
- **Artikel 15** Rätt att inte utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- **Artikel 16** Rätt att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp

- **Artikel 17** Skydd för den personliga integriteten
- **Artikel 18** Rätt till fri rörlighet och till ett medborgarskap
- **Artikel 19** Rätt att leva självständigt och att delta i samhället
- **Artikel 20** Personlig rörlighet
- **Artikel 21** Yttrandefrihet och åsiktsfrihet, samt tillgång till information
- **Artikel 22** Respekt för privatlivet
- **Artikel 23** Respekt för hem och familj
- **Artikel 24** Utbildning
- **Artikel 25** Hälsa
- **Artikel 26** Habilitering och rehabilitering
- **Artikel 27** Arbete och sysselsättning
- **Artikel 28** Tillfredställande levnadsstandard och social trygghet
- **Artikel 29** Deltagande i det politiska och offentliga livet
- **Artikel 30** Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

Konventionstexten finns att läsa på regeringens hemsida.

Lättläst version

<https://www.regeringen.se/49bbc4/contentassets/53c8b616da1b488c81fac6602820746c/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning-lattlast-svenska>

Fullständig textversion

<https://www.regeringen.se/4ae1cb/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf>

FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen)

Barnkonventionen innehåller 54 artiklar och är en del av den internationella folkrätten. Staterna som ratificerat konventionen är skyldiga att göra sitt yttersta för att följa konventionens artiklar. Sedan 2020 är barnkonventionen även svensk lag. Barnkonventionen handlar om alla barns rätt att få sina grundläggande rättigheter och behov tillgodosedda. Konventionen ska säkerställa att barn oavsett bakgrund behandlas med respekt och får komma till tals. Konventionen ska läsas som en helhet och beaktas utifrån följande fyra grundläggande principer som är styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar:

- **Artikel 2** handlar om att ingen får diskrimineras för att alla barn har lika värde och rättigheter. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig inom ett land som har ratificerat den.
- **Artikel 3** handlar om att barnets bästa ska beaktas i alla åtgärder som berör barn. Begreppet "barnets bästa" är enskilt konventions grundpelare och innebär att vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och med hänsyn till barnets egen åsikt och erfarenhet.
- **Artikel 6** understryker alla barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikeln belyser barnets fysiska, andliga, moraliska, psykiska och sociala hälsa och utveckling.

• **Artikel 12** handlar om alla barns rätt att bilda och uttrycka sina åsikter samt få dem beaktade i alla frågor som berör dem. Alla barns åsikter ska beaktas med hänsyn till ålder och mognad.

Samtliga artiklar berör alla barn och artikel 23 har ett särskilt tydligt funktionsrättsperspektiv.⁴⁷

Artikel 23

- 1.** Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.
- 2.** Konventionsstaterna erkänner rätten till särskild omvårdnad för ett barn med funktionsnedsättning och ska, inom ramen för tillgängliga resurser, uppmuntra och säkerställa att det berättigade barnet och de som ansvarar för dess omvårdnad får stöd för vilket ansökan föreligger, i enlighet med vad som är lämpligt med hänsyn till barnets tillstånd och föräldrarnas förhållanden eller förhållandena hos andra som tar hand om barnet.
- 3.** Med hänsyn till att ett barn med funktionsnedsättning har särskilda behov ska det stöd som lämnas enligt punkt 2 i denna artikel vara kostnadsfritt, då så är möjligt, med beaktande av föräldrarnas ekonomiska tillgångar eller de ekonomiska tillgångarna hos andra som tar hand om barnet. Stödet ska syfta till att säkerställa att barnet har effektiv tillgång till och får utbildning, hälso- och sjukvård, rehabilitering och habilitering, förberedelse för arbetslivet och möjligheter till rekreation på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, inklusive dess kulturella och andliga utveckling.
- 4.** Konventionsstaterna ska i en anda av internationellt samarbete främja utbyte av lämplig information på området för förebyggande hälsovård och medicinsk, psykologisk och funktionell behandling av barn med funktionsnedsättning, inklusive spridning av och tillgång till information om habiliteringsmetoder, utbildning och yrkesinriktad utbildning, i syfte att göra det möjligt för konventionsstater att förbättra sin kapacitet och kompetens och vidga sin erfarenhet på dessa områden. Särskild hänsyn ska härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Barnkonventionen finns att läsa på regeringens och Barnombudsmannens hemsida.

Lättläst version

https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/systemimporter/publikationer2/barnkonv_lattlast2019_webb.pdf

Fullständig textversion

<https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf>

⁴⁷ Regeringen. *Konventionen om barnets rättigheter*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf> [Hämtad 2021-09-27]

FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling

Den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030 innehåller 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling. De globala målen är integrerade och odelbara och innefattar ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensioner av hållbar utveckling. En av de övergripande principerna är att ingen får lämnas utanför i arbetet för en hållbar värld. Det betyder att allt arbete måste genomföras med särskild hänsyn till de som har sämst förutsättningar, vilket innefattar att bedriva ett hållbarhetsarbete som tar hänsyn till levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning.⁴⁸ Följande mål rör särskilt denna funktionshinderspolitiska strategi:

- **Mål 1** Ingen fattigdom
- **Mål 3** God hälsa och välbefinnande
- **Mål 4** God utbildning för alla
- **Mål 5** Jämställdhet
- **Mål 8** Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- **Mål 10** Minskad ojämlikhet
- **Mål 11** Hållbara städer och samhällen
- **Mål 16** Fredliga och inkluderande samhällen
- **Mål 17** Genomförande och globalt partnerskap

Information om Agenda 2030 finns att läsa på regeringens och Myndigheten för delaktighets hemsida.

Lättläst information

<https://www.mfd.se/lattlast/agenda-2030-for-hallbar-utveckling/>

Fullständig information

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

Lagstiftning

Lagstiftning som påverkar genomförandet av funktionshinderspolitiken och styr krav på tillgänglighet, delaktighet och icke-diskriminering är exempelvis plan- och bygglag (2010:900), arbetsmiljölag (1977:1160), diskrimineringslag (2008:567), skollag (2010:800), lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service, förvaltningslag (2017:900), lag (2016:1145) om offentlig upphandling, lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, hälso- och sjukvårdslag (2017:30) och socialtjänstlag (2001:453).

Laghänvisningar och styrdokument för tillgängliga upphandlingar

Av upphandlingsdirektivet, artikel 42, 58, 62 och 67, framgår att upphandlande verksamheter är skyldiga att ställa tillgänglighetskrav när det som upphandlas ska användas av fysiska personer och summan av upphandlingen är högre än tröskelvärdet. För att bedöma om en verksamhet

⁴⁸ Regeringen. *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

behöver ställa krav på tillgänglighet kan de använda sig av Upphandlingsmyndighetens checklista för tillgänglig upphandling. Även i de fall då det inte föreligger någon skyldighet att ställa krav på tillgänglighet kan kommunens verksamheter göra det, förutsatt att man följer upphandlingsprinciperna.⁴⁹

Länk till checklistan för tillgängliga upphandlingar:

<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/globalassets/dokument/upphandling/checklista-for-tillganglig-upphandling-22-03-31.pdf>

Laghänvisningar och styrdokument för tillgängliga upphandlingar

- Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service
- Lag (2016:1145) om offentlig upphandling
- Lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna
- Diskrimineringslag (2008:567)
- 8 kap. 1, 2 och 12 §§. plan- och bygglag (2010:900)
- FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling
- Allmän kommentar nr 2 (2014) från kommittén för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning om artikel 9 Tillgänglighet

Specifika verktyg för krav på tillgänglighet inom olika områden

- Tillgänglighet i IT-system, produkter och tjänster - Europeisk standard 301549
- Funktionella krav på tillgänglighet i byggd miljö - Europeisk standard 17210
- Tillgänglighet genom universell utformning - Europeisk standard 17161

⁴⁹ Upphandlingsmyndigheten. *Upphandla varor och tjänster som är tillgängliga för alla*. Tillgänglig: <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/socialt-hallbar-upphandling/upphandla-varor-och-tjanster-som-ar-tillgangliga-for-alla/>